

Өртээ 2 көп.

Чөөн-Хемчик район.

Пропанданданың дээшти дээш

«Билиг» ниитилелинин Тес-Хем район салбырынын баштаар черинин харысгалгалыг секретары эш Б. Ширен конференцияга өтөттүг илтике кылган. Ниитилелин кезини СЭКП-нин ХН съездинин болгаш оон дараазында болгулаан СЭКП ТК-нын пленумунарын ниитилерин пропагандалаар талазы-биле чамдык ажалдарын чортукан. Бо чылдын тос айларында аязы-бүрү темалыг 395 саныг лекцияларын чертерге номчан. Идентейлик лекторларын саны өспүшүн.

О. Шынаага, В. Шынаага болгаш Шуурмака ниитилелин эге организациаларын немей тургусканы чон ортузунга танылгал ажалын чорутурунгула уруг идиин берген. Эң идентейлик ажалдаан лекторларын материалдыг сонуургалын көдүрүп, шаңнал хевирини телевидирин ботландырып турар болу бергени ажалыг болган. Чамдык идентейлик лекторлар социалисттик чурттарга база Совет Эвилелинин улуг-уугу хоорайларынче экскурсияларга путевканы алганнар.

Ниитили-биле лекция пропагандалы политиктиг болгаш ажал-агылжы согушаларын ниитилеринче өлөшүз эвес киркиргиле болган дээрин илтикеди демдегелен.

Мылг болза-да «Билиг» ниитилелин район салбырынын ажалын-

да уугу четпестер бар дээринге илтикеди-даа, санал берген төдөлөрдү-даа тодаргай доктаал, ону чалдырынын оруктарын айтып турганнар. Лекция пропагандалында эң четпес чүгү болза, оон дээшти өлөшүз. Лекциялар идиин-ла өлөшүз эвес саныг номчутууну турган хиреде-ле, район бо ажал-агыл чылда күрүнө мурунга планнинг оналдаларын күөсетпээни, тодаргайлаарга, күрүнөгө сүт садарын 81 хуу, дүктү—99 хуу, а ээти чүгү 20 ажал хуу кылдыр күөсүлүп, чер ажилыгын ажал алаан барганы манса барымда болур.

Күш-ажалга хандыкшылдын күдүзү, ниитинин корум-чүрүмү урей бээр чоруктарын удаа-дараа болгулай бээри база-ла лекция пропаганданын дээштиг эвес чоругуна хамааржыр.

Район көдө ажал-агылжы хиреде, ол темага чүгү 46 лекция номчутуунган. Көдө ажал-агыл секцияларын ууртукчуу эш Колесов кончук багай ажалдап, харын бөдү арагалар чорукка хандып турган. Тускай эртеминг кижилерин лекция номчулазынга кириштирири амда кызы боюбушан. Чижээ, районда 114 башкыларын чүгү 46-зы ниитилел кезигүүнери, а ол кезигүүнере тодаргай даалгаларын алаан турар. Район салбырынын баштаар черинин даргазы эш Соном, харысгалгалыг секретары эш Ширен олар эге организациаларга ууртууганы

кончук кошкак ботландырып келгенер.

Тала эш Т. Сеиди лекторларын ажалын кылап турарын чугулазынче кичээткенин угаан. «Тере-Хөл» колхозка чораш, лекция болза хире беседаларга путевканы бижи, буулу лекция болдурун турган чорукка таварышканын ол чугулаан. Тала эш С. Байыр-оол кула турга одагалы лекция пропаганданын непередиригге уугу ролюг болурун чугулаан. Районуну Култура бажын, көдө клубтар, библиотекалар моон согалар лекция пропаганданын непередири чоролу болурун чугулаан ол айткан.

Эш Мижит ниитилелин эге организациаларын ажалын партия организациалары уругу ууртуп турарын чугулазын демдегелен. «Тес-Хем» совхозтун директору эш Балчир-оол чонга ниити билегин непередири талазы-биле лекциялар номчулазын организациаларга болза чугула дээрин айткан. Чижээ, малчынар радиоприемниктер, деп чур мачиналар чергилг харын эт чүдүлдерин сатып ап туралар, а харылза, салгы ажалдакчылары бо талазы-биле танылгал ажалын чорутууну турары шын эвес деп ол чугулаан.

Конференция чугулашкан айтыр талазы-биле чогур доктаалды хүлөп алган.

С. ТАМБА, «Шинин» корр.

Янзы-бүрү хевирлерни ажыглаар

«Билиг» ниитилелин Каз-Хем район организациалыг конференцияда лекция пропагандалында улам идентейлдер, оон дээштин белидер талазы-биле ханы чугаа болган. Конференциянын делегаттары «Билиг» ниитилелин район организациалыг лекция пропагандалы ажижидер талазы-биле чамдык боттутт кечеглерин ап келгенин демдегелен.

Районда чүс хире ниитилел кезигүүненин күжү-биле бо чылдын он айларында 860 хире лекциялар номчутуунган. Илангыя СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумуну материалдарын пропагандалаар талазы-биле чүгү октябрь айда 106 лекциялар номчутуунган.

Ниитилелин район болгаш эге организациалары боттарынын салдарына чонун бүгү кезектерин хара турарын, илангыя лекция номчулазын колхозтарга, буурулгелерге бригадаларга болгаш хевире — материалдыг чүдүлдерин шуут буурун турар ажал-ишчилерин ортузунга калбартыр даш орадажын келген. Моон түнелинде буурулгелерге 440 хире лекциялар номчутуунган. Лекция пропагандалы буурууге участоктарына шуут организациалар, харын кезежлери шыкаш мас-

турар чорук ажал-херекке чогур салдарын чедирип турар. Районуну көдө ажал-ишчилерин 9 айларын планын ажы күүсеткенине лекторларын улуг-хууу база бар деп чугулааар херек.

Район организациалыг баштаар чери номчутууну турар лекцияларын шынарын бедидер, тематиказын калбартыр болгаш улаанышканын шын башкаар талазы-биле чугула ажалдарын кылган. Илангыя эртем-атенистиг пропагандалы изопейжилер талазы-биле сөөлү үеде боттут ажалдар чортутуунган. Атеист-лекторларын семинарларын доктаамал артирип турар, Сизин суурда эртем-атенистиг лекторийн ажиткан. Чугула-лиг кижилерин тус-бүрүзү-биле ажал калбарып турар. СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация килдизи-биле кады атеистиг кезежлери организациалар келген.

Лекция аас пропаганданында чалгы-ла хевир эвес дээрин барымда-лаан, «Билиг» ниитилелин организациалары тематиктиг кезежлере, конференциялар, диспуттар, айтырыг, харын кезежлери шыкаш мас-

салыг хевирлерни организациалар турар. Чүгү бо чылдын идыг хевирлерин 18-ти организациалар. Оон аныгы Сарыг-Сенте культура университет, «Ленинчи орук», Ленин атыг колхозтарда ала-иелерге педагогиктиг билгилерин лекторийлерин ажилдап турар болгаш «Ленинчи орук» колхозта чурт-ишчилел музейин ажиткан.

Районун лекторларын иштинде эштер И. Петулов, Р. Салыкова, О. Намсыл-оол, Р. Антонова, С. Олонов, Г. Лелюк, Н. Чернышев, Г. Ярина, С. Поляков, В. Молчанов болгаш өскө-даа хой лекторларын кызыкмак ажилдап турарын конференция демдегелен.

«Билиг» ниитилелин район организациалыг ажалында четпестер конференцияга шыгыш шүтүмчүлөгө таварышкан. Баштаар чер болгаш секциялар лекцияларын тематиктиг улаанышканынче кошкак кичээткенин салып келген. Моон түнелинде эртем-мировоззрение темаларына лекциялар эвеш СЭКП төгүзү, СССР төгүзү шыкаш чамдык темаларга лекциялар харын мурундаазыннан кызылган.

Салбырын баштаар чери, эге организациалар лекторларын санын өстүрүрүнче, лекция пропагандалыга тускай эртемингилерин кириштиреринче кошкак кичээткенин салып келген. Чыл иштинде чүгү 19 чад кезигүүнү хүлөп алган. Чамдык уугу ажал-агылдарда, организациаларда 1—2-ле лекторлар бар бооп турар. Баштаар черин президиуму (даргазы эш Д. Попков, харысгалгалыг секретары эш А. Дмитриев) лекторларын билин бедидер, киж буртузунче тодаргай даалгалар бээр талазы-биле ажалды багай организациалар келген. Оон түнелинде элөөн хой лекторлар чон ортузунга лекция номчулаан, а Астафьева, Зенелко олар эри билеттерин солугурунун безин айтаалар.

Район салбырынын ууртукчулары чер-черде эге организациаларга барбайн турар, оларын ажалына практиктиг боттуту дуза чедирбейн турар деп, конференциянын делегаттары шүтүмчүлөдөн. Илангыш чугулашкан айтырымдардан конференция чогур түнелди кылган, тодаргай доктаалды хүлөп алган.

Р. ДАЛАЙ-ОДЛ.

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары деп орден-биле болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун

Ч А Р Л Ы Ы

(Төңүзү, Эгези №№ 272, 273, 274 «Шында»).

19. Ондар Сеидил Багай-ооловна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
20. Ооржак Бичик-Уруг Калчан-Хайовна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
21. Ооржак Данзин Сенденовна — Кара-Тал суурда өг-бүлө ээзи.
22. Ооржак Дөкүей Ламеяна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.
23. Ооржак Кызыл-Кис Дамбаевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
24. Ооржак Оюу Мөнгөевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
25. Сат Байыр-оол Чечек — «Искра» колхозтун ажалчыны.
26. Седин Сурунмаа Орус-оол — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
27. Тугуш Хорлуу Шыраповна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
28. Ховалыг Данзи-Белек Дажиевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
29. Ховалыг Серик Шыдаевна — «Искра» колхозтун ажалчыны.
30. Ховалыг Хорлуу Кудероовна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.
31. Ховалыг Чусум Амандаевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

Беш уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ак-Кара Ханды Хунаевна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.
2. Донгак Чылбак Кунан-Караевна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

3. Иргит Белекпаа Чаагичевна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

4. Иргит Гюс Доржу — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

5. Казенкалф Ида Кармова — райо ажалчыны.

6. Кара-Сал Барымаа Монгушова — «Искра» колхозтун ажалчыны.

7. Куулар Борбак-Көк Унаевна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

8. Куулар Дегер Нурмугбайовна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

9. Куулар Докыл Сундуйовна — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

10. Куулар Кошкар Сундуйовна — «Болшевик» колхозтун ажалчыны.

11. Куулар Хураган Ундуевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

12. Куулар Чачынмаа Кудер-оол — Ленин атыг колхозтун ажалчыны.

13. Куулар Шуугай Чыртак-кис — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

14. Монгуш Айды-оол Шаппаевна — Чадаана хоорайда өг-бүлө ээзи.

15. Монгуш Байыр Дотеевна — Чадаана хоорайда өг-бүлө ээзи.

16. Монгуш Ленхува Данзин-оол — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

17. Монгуш Мээшке Бүрбүева — Ленин атыг колхозтун ажалчыны.

18. Монгуш Ошук-Саар Кудероовна — «Болшевик» колхозтун ажалчыны.

19. Монгуш Серел Тазеевна — Чадаана хоорайда өг-бүлө ээзи.

20. Монгуш Сержин Сенденовна — Ленин атыг колхозтун ажалчыны.

21. Монгуш Сурун Наматай — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

22. Монгуш Халды-Сурун Комбуев — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

23. Монгуш Чалза Сереновна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

24. Монгуш Чалчыл Биче-ооловна — Чадаана хоорайда өг-бүлө ээзи.

25. Монгуш Чолдас Бүрбү — «Чыраа-Бажы» совхозтун ажалчыны.

26. Монгуш Чылбак Айдыовна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

27. Ондар Дайыза Дамдына — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

28. Ондар Дарган Санжайовна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

29. Ондар Долзатаз Биче-оол — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

30. Ондар Долзат Чашпан-ооловна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

31. Ондар Көкүр Давасеевна — «Сут-Хөл» совхозтун ажалчыны.

Беш уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Воробьева Валентина Яковлевна — «Межтег» совхозтун ажалчыны.
2. Ондар Байдаа Онай-ооловна — «Тинилег» совхозтун ажалчыны.
3. Ооржак Ак-Чудур Данзин-ооловна — «Тинилег» совхозтун ажалчыны.

4. Чоолу Саара Ивановна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.

УЛУГ-ХЕМ РАЙОНУ

Сес уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Довукай Ховалыг Дочуровна — Уругун суурда өг-бүлө ээзи.
2. Доржу Дозырып Кыргысовна — Жаанов атыг колхозтун ажалчыны.

3. Санжай Толчун Бадмырговна — «Күш-ажылдыг хосту» колхозтун ажалчыны.

Чеди уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИН III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Бороккы Күске Арзылановна — «Совет Тыл» совхозтун ажалчыны.
2. Доржу Парасковья Гавриловна — «Совет Тыл» совхозтун ажалчыны.
3. Ондар Оңууча Шарайовна — «Бурунгаар» колхозтун ажалчыны.

4. Петухова Валентина Григорьевна — Сизин-Аксы суурда өг-бүлө ээзи.

Алды уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Жарова Тасия Екимовна — «Октябрь 30 чыл» колхозтун ажалчыны.
2. Салчак Шуука Самбуевна — «Совет Тыл» совхозтун ажалчыны.

Беш уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кончалый Кушакшап Конгаевна — «Совет Тыл» совхозтун ажалчыны.
2. Ланга Елена Хүлеровна — «Коммунизмче орук» колхозтун ажалчыны.

3. Назичап Александр Омунаевна — «Тинилег» колхозтун ажалчыны.

4. Рашук Валентина Ивановна — Копчу-Аксы суурда өг-бүлө ээзи.

5. Толгар Екатерина Тарий-ооловна — «Октябрь 14 чыл» колхозтун ажалчыны.

6. Хүрен-оол Елизавета Манчым-еяна — «Октябрь 30 чыл» колхозтун ажалчыны.

ТАНДЫ РАЙОН

Сес уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Монгуш Пичин Сонгуановна — Успейка суурда өг-бүлө ээзи.

Чеди уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИН III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Сениг Кээмева Данзин-ооловна — Межтег суурда өг-бүлө ээзи.
2. Алды уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Березикова Мария Григорьевна — Марачека суурда өг-бүлө ээзи.
2. Куулар Сениг Салы-ооловна — Межтег суурда өг-бүлө ээзи.
3. Петренко Прасковья Алексеевна — «Межтег» совхозтун ажалчыны.

4. Сангала-оол Билимаа Монгушев — Тыва хоорайда тууду эргелетин ажалчыны.

5. Шемкенин Хорлуу Манчик-ооловна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.

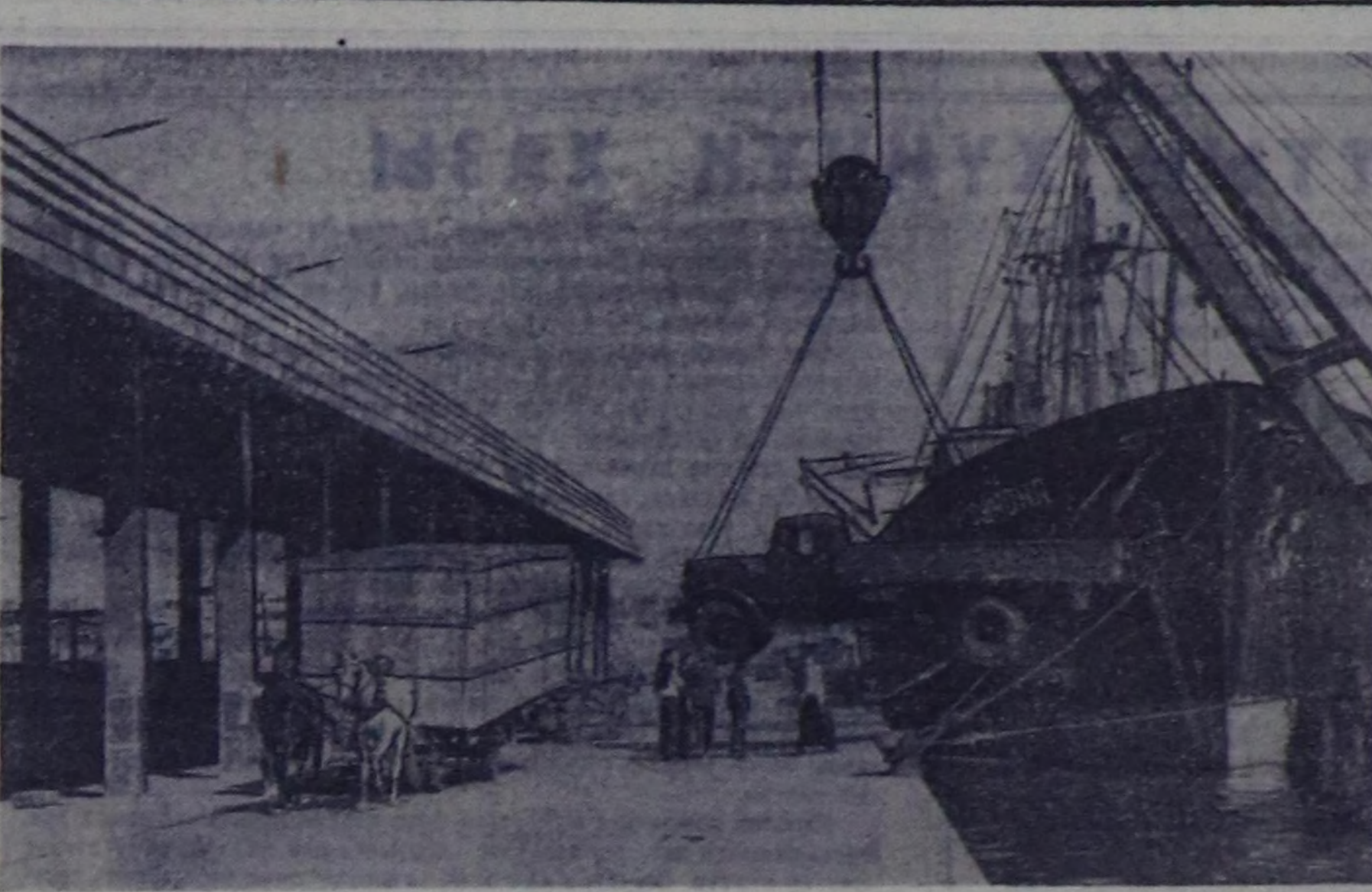
Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун даргазы

Б. ДОЛЧАНМАА

Кызыл хоорай.

1965 чылдын октябрь 30.

ТЕЛГРАФ МЕДЭЭЛЕП ДАМЧЫДЫН ТУР

Каттышкан Араб Республика. «Сухона» деп совет судно Александрия портка чүкк автомашиналарын чедире берген.

Фото А. Виланчевич.

СЭТА-нын фотохроникасы.

Чөөн күштерниң кандидадын деткип турар

ПАРИЖ. (СЭТА). Республиканың президентизинин албан-дузалыг Франсуа Миттеранниң кандидатуразын Франциянын чөөн күштери калба-биле деткип турар. Лионга болгаш митингке чүве чугулаан тургаш, Франциянын Коммунисттик партиянын чигинге секретары Валдек Рошенин меделгелен болза, даштыкы политика талазы-биле Миттеранниң саналдарын коммунистер ийин-биле деткип турар.

В. Роше Миттеранниң мындыг меделелин дугайын чыгылганнарга сакчылдыг: президентин албан-и мени сонуг аптар таварыга болганда даштыкы политика талазы-биле мындыг үш кол чүдүдү — кирир мени — адролук чепсекти тараларын соксадырын көрүп турар планы КНО-га саналдар, адролук чепсекти шенделерин чамдык кезиктеп хоруту дугайына Москва керээзинге Франция ат салыр, чепсегелинши киини дүжүр талазы-биле 18-тин комитетинге Франция кирир. Франция чугаа тайбынын идентейлик политикаын чорутуп тургаш, ботуну аймак чок чоруну бажылаар болгаш делегелге боюуну ат-алдарын күштеридер дээринге бузураар бис деп, Роше меделгелен.

Декабрь 5-тин сонда чазак программанын өтү дөткөн чүгү чөөн партиялар-биле кады ажаллап кызылган.

Беш уругларын төрөн болгаш кижизиккен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛДЫН II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Бады Сеек Арбановна — Арыг-Узун суурда өг-бүлө ээзи.
2. Давда Динзиева Тулушевна — Жаанов атыг колхозтун ажалчыны.

3. Дензизин Бичин-Уруг Тулушевна — «Найрал» совхозтун ажалчыны.

4. Домаалый Кар-Күске Тулушевна — «Найрал» совхозтун ажалчыны.

5. Монгуш Көк Сайыновна — «Утка 25 чыл» совхозтун ажалчыны.

6. Монгуш Хураган-оол Монгушев — Булу-Терек суурда өг-бүлө ээзи.

7. Найаан Көк Дегероовна — «Найрал» совхозтун ажалчыны.

8. Самбу-Хор Борбак Долгачовна — Жаанов атыг колхозтун ажалчыны.

9. Седил Анай Долгачовна — Арыг-Бажы суурун ыш ажал-агыл черинин ажалдакчыны.

10. Тююш Шортан Мунгуевна — Көк-Чола суурда өг-бүлө ээзи.

11. Шойлаа Зоя Ортун-ооловна — Ак-Дуруг суурда өг-бүлө ээзи.

Белеткээрин болгаш күдүлдерин белги офицерлерге дааскан сүлчээ эрге-чагыргага Чомбени катал кирир согулааны салган деп чүве билдингир-лир.

Сүлчээни организаставышаан, Чомбе болза Конгогун (Леопольдвил) кожаны африка чурттар-биле, илангыя Конго-биле (Бразавиль) харыдааларын чогумчуларынче угалдырган Кимбалыг чазанын чамдык хемчеглеринге барын талазы күрүнелерин таарышмас чорун ажылаан.

лырынга база болур ужуруг элөөн саналдарын идиин уугурун Миттеранниң инициативына ФНП байыр чедирип турар деп. В. Роше меделгелен. «Декабрь 5-тин сонда демократтыг күштерин эвилелгелен таарышчалыг салдарын чедирип даш ол инициативага байыр чедирип турар бис» деп, Роше чугулаан. «Декабрь 5-те президент согулаады болур».

«Чад демократтыг чүрүмү тургузуп болгаш социал депингеленин, тайбынын, национал хамаарышпас чоруктун бузулук политикаын чорутуу арганы берги деп ниити программага үндөшлөш дугуружууга чедип алары-биле» Франциянын Коммунисттик партиязы ботуну талазында бугу-ле чүдүлдерин кылар алаар.

Каш айнын мурунда барын үзүлгелер болза чөөн партиялар чыгылгаш апти ботландыраар арга-ишнээ чок деп бадтыкпал турган дээрин В. Роше меделгелен. «А бугун бүгү чөөн партиялар чангыс аай кандидат дашып бажылаары кыгырып турар, илангыя барын үзүлгелер беш кандидат барын чорутуу-дыр бис, ол дээр, чангыс аптин демдээ эвес шыкылгал».

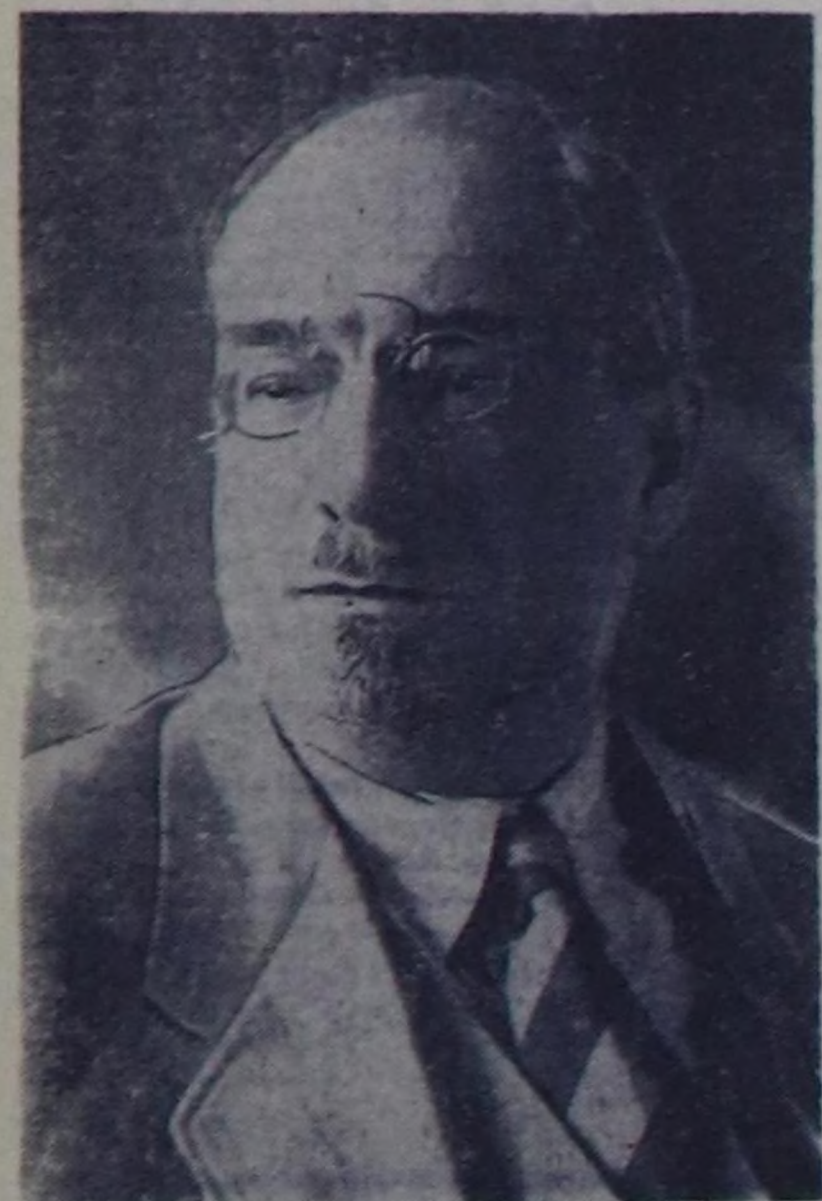
Чангыс кижини эрге-чагыргазыга уугу бузулук демсегип турар депингелет христиан болза реаксылыг шимчээшкенин деткимчезин ап

турар болгаш дегалычу партия-биле кады чуртту эргелен башкаларынга белин илергелеп турар Ж. Жеканю даш бажылаас, а Миттеран даш боттарынын бажылаашканын бээрлер деп, Балдек Роше меделгелен.

«Ф. Миттеранниң кандидатуразы уугу чедимшикин чедип аларында бугу-ле таарышчалыг байдалдар бар дээринге бузураар бис. Чангыс кижини эрге-чагыргазынын бузу-чурумунга уугу республиканын оппозициянын кара чангыс бузулук кандидады ол болуп турар» деп, В. Роше чугулаан.

Күш-ажылдын бүгү-ниити конфедерациязы Миттеранниң кандидатуразын деткивишаан, ажалчы чонпарын ниити эрге-ажыктарыга дугу-жуп турар турушту элөөн деп, оон чигинге секретары Бенуа Фашон меделгелен. Миттеранниң кандидатуразы бүгү демократтыг күштерин каттыштырырга

ЧОНГА БАРААЛГАЛДЫН ҮЛЕГЕРИ

Анатолий Васильевич Луначарский — чал-бышыгы революционер, социалисттик културанын улуу аймакчысы. Совет курулушун чыры-мышыгынын эң баштайгы улуу комиссари.

Улут Ленинни кайы ажалдап чоран чок эштеринин арасында Луначарский шыктаргай черин ээлеп турар.

Луначарский — чайыннанчак талантылы, хей таланты эртем билигил кичи. Ол дээрке большевик — пропагандист, эртемден, философ, уран чүүлүдүн, чечен чогаалдын төгүтүз болгон теоретик, чогаалчы чоран. Ычанга Луначарский революциянын идеяларына кызгаар чок бараан болурунун үлгөр-чигеен көргүсөн. Ол бодунун бүгү талантынын, бүгү билигдерин революциянын херанге бараалаткан. Хаанынгу эзу чурумга улуу демиселчилеринин хураалына ол аныаанда-ла кирген, марксизм-ленинизмге, большевик партияга чорукче улуу болгон нарын орутку эркен. В. И. Ленин оон чечен чогаал таланты-биле талантынын бедни-биле үнелешкан, оон адагалдарын болгон азымышкынын принципалдыг эзу-биле шүгүмчүлөп, аяа дуалап чоран. Луначарский дээр Ленин демиселчил, партиянын улуу херанге бараан болур кылдыр ону камгалап алган.

Анатолий Васильевич Луначарскийнун дугайын долчузу-биле таныжар төлөдө, оон намырандан кыш-ла чижетки көрүп болур. 1875 чылдың ноябрь 23-те Украинага төртүнгөш, гимназия школасын дооскан. Ынталда-даа оон революст ажал-чорудугазына карааш, наймыс-лалдык университеттеге өрентир чөпшөрөвекке, Швейцарияны Цюрих университеттеге кыш чылдарда ол өрентип турган.

Луначарский 1892 чылда социал-демократтыг организацияга кирген болгон революст ажал-чорудугазы дээр кыш уаа туттуруп чоругадып, кара бажыналып, шөлүтүп чоран.

1904 чылда Ленинни кыйгыртканын эзуаар ол Женевага барган, Ленин-биле кайы ажалдап, оон-биле кайы ол «Буржуага» болгон «Пролетарий» деп большевик солунуна редакциянын составына кирип турган.

Анатолий Васильевич — РСДАП-нын III, IV, V съездилеринин илпекчил кирежиги. В. И. Ленинни даалгазын эзуаар партиянын III съездинде чепсекти тура халымышын дугайында илпекчил кылган. Ол дээрке баштайгы орус революцияга партиянын тактикасын тодараткан кол айтыргаларын бирээни болгон.

1905 чылдын октябрыда Луначарский Петербуртка келеш, агитатор болгон «Чая амыра» деп большевик солунун редакция кижигүн болуп, улуу ажалды чорудуп турган. Оон даразында чылдың эгезинде ол даштыкка дегин чоруткан болгон февральдын буржуа-демократтыг революциясынын оонда, 1917 чылдын майда Россияга эл келеш, Октябрынын социалист Улут революциясынын белеткелине илпекчил кирешкен. Революциянын тилелгезинин түнелгиле В. И. Ленин баштадыр тургустунган Совет тазагын чырымышын улуу комиссариына Луначарский тоумжаташ. 1929 чылда дээр он ий чыл дургузунда улуу чырымышкынын үзүрткан. Луначарский бодунун чуртталгазынын сөөлү чылдарында дипломаттыг ажалды кылуп турган. Ону 1933 чылда СССР-нин Испанияга ян баштайгы элчинге тоумжала.

Эн талантылыг эртемденерин бирөөни болур Луначарскийнун СССР-нин Эртемдер академиясынын кежигүнүгө 1930 чылда сонгал. Луначарский Европанын хей-хей дылдарын билер, СССР-нин Эртемдер академиясынын 200 чыл оюну байырламында дегейнин эртемденеринин мунунга Луначарский чүе чугаалап, бодунун чугаазын орус дылга эгелеш болгон оон сонда немец, француз, англи, итали дылдарга үргүлчүлөп, латин дыл-биле чугаазын дооскан.

В. И. Ленин-биле кайы, оон ууртталгазы-биле ажалдап чоран, революст демиселге тургусталыг Луначарский бодунун талантынын, хей таланты эртем билин анык Совет Республиканын улуу чырымышкынын херанге берген. Социалисттик инитиалдык чак културалын тургустарына ол улуу салымышкынын кирип, совет школасын организастыг болгон методут үнелешкенин чогаалдарына хей чүүлдерин кылган.

Оон-биле уран чүүл болгон чечен чогаал таланты-биле Луначарскийнун кылган ажалдары дык хей. Кичи төрөлгөткенин култура таланты-биле шаг төгүдөн бээр тургузуп каан бүгү-үлөтүл чүүлдеринин салут ээлери улуу чон болур дээрин Луначарский ханын-биле билеш, чечен чогаал болгон уран чүүл таланты-биле Ленинни бодаларын ол бодунун чугааларына болгон чүүлдеринге камгалап хөгжүткен.

А. В. Луначарскийнун чогаалдарынын сес томнарын «Уран чечен литература» деп ном үндүр чорам парлап турар. Ында Луначарскийнун хей ажалдарын чүлө чамдыкы кирип турар. Пушкин, Шекспир, Гоголь, Бальзак, Римский-Корсаков, Бетховен, Некрасов, Гете, Толстой, Горький, Маяковский, Блок, чижетки, културанын алдарлыг ажалдакчыларынын дугайында оон би-

жең чүүлдери боттарынын үнелеш ам-даа эскүтмай турар.

Пролетаржы литература харылдааларын Лелегей бюрозун Луначарский удуртуп турган, Совет Эмилдинин болгон даштыкынын култура ажалдакчыларынын найырамы болгон кайы ажалдакчылар дээр хей чүүлдерин кылган. Челестенишкенин дүжүр дугайында Женевага болгон конференцияга Луначарскийнун чугаазы тайынча болгон улустарын чамыс эиле, дайында уур демиселче күчүлүг кыйгырыг болган.

Пролетаржы интернационализмдин идеяларына шыны Луначарский национал республикаларга социалисттик чак културанын хөгжүлгезин кичаңгейлиг хайгаарал чоран. Национал республикаларын култура солчулгезин таланты-биле бодалдык эгелекчил Луначарский турган. Украинанын болгон Белорусиянын, Грузиянын болгон Армениянын, Азербайжаннын болгон Ортааки Азиянын республикаларын културалын ол үргүчү хайгаарал, оларын амыралында бүгү-ле эки болушкунунын үнелеш, дөткит чоран.

Совет аныяктарын кижизилеринге, социалисттик чак културанын хөгжүлгезинге Луначарскийнун кылган улуу ажалдарын совет улуу утпас. «Белдир үе-биле төрөлөшөр, бодунун үнелешин утпашырап илериш турар кичи олчм чок болур» деп, Анатолий Васильевич билеш. Бо сөстөрүн оон бодунга хамаарыштырып болур.

А. В. Луначарский чак културанын эгелекчилеринин одруунда кезеде чоруп турар дээрин совет кижилер улуу үнелеш-биле бедап турар. Луначарскийнун хей-хей бодалдары култура тургузукунунын таланты-биле чугула айтыргаларын шитипирээринге бөгүн-даа биске дуалап, коммунизмдин херанге бараан болуп турар.

ХАТТЫҢ, ХҮННҮҢ ХАЗЫ

Анатолий Янович күженипкеш, туданы чимги-биле дыртнаш, чурмалдыг күсүк аяңче көрүп турган. Оон мунунда—ан хар сиртиг кара-кең тайга, а артында—шинчилеттинген тыыштыг черлер. Ырданган анык кыстык сырынын ыры дыңдалып кел чыткан: Дазыларын чарып чорупкан мен.

Тайганы мээң ынаам шинчилээр.
Чалар от дег хүнге чирттип чор мен,
Чалбан паштер ону чагактаар.

Орук ыраң-даа бол,
Берт-даа бол,
Ону нагба, дедир эгбе,
Нагба, геолог,
Эгбе, геолог,
Хаттын, хүннүн хазы сен.

— Эш Кароля, эки ажалдаан-дыр силер. Силеринч берген чүүлдеринч шинчилели эки болган. Ам еске керже шилчир бис—деп, кыс кылнадыр каттыргалар.

— Чаражын моон, аяныым! Дөрт уруглуг багай ашактыг чүрөз тендидилтип халай!—деп, Анатолий Янович каттырган.—Мээң чалыш шамада латыш кыстар магалы-ла турганар ийи. Ам аныктар оон-даа чараш-тыр. Нөргөш, кичиник чүрөз өөрүп, олар-биле кайы ырлап келир.

— Эх, «кырганын»-даа!—деп, кыс база-ла баштактанган.—Ам кайы хире кыры бердирер? Харынар чеме апарар?
— Дөртөнни ажа берген-не болгай мен ам. Ычанга менче каттырмызан амың чок боор, дүмүй. Латыштар хөөрөмкөй эвес чон боор.

Хову-Асымың геологтарынын чер үткөчизи Анатолий Янович Каролякты кайы ажалдап турар эш-өөрү хүндүлээр, күш-ажылды меделердин-биле көр мурнакчыларынч үлгөр-чигең кылдыр оон эзын адаарлар. Ол биче сатилдыг кичи ажалынга шуудуру боор-биле кызыгаарлаткымайн, харын эада мергенип, оон «чачыттары» улай-улай өөрөң, бодунун тускай билин доктаамал бедип алырынга чачыккан.

— Ажылга—негелделги, шыңгы, эш-өөрүңе—дыңнагыр, чазы, кайгамчык кичи боор—деп, өөрү ону мантарга.
Ажыл шагы танар. Тускай автобуска ажалчынар сынмаларла.

мы бээр. Кичи бүрүзү аалыга дүргөн-не чедисээр. Оларнын арасында Анатолий Яновични база көрүп болур. Ол уус-биле мөңдөшкөн, бир-ле чүвени сонугураан, бир-ле чүвени сагыш чөвөп айтырган чорур.

Оон соонда бажыңыга чөмөнни шаап алгаш, уруг-дары-биле чугаалажыпнаш, номнарын чыгаш, школаже далажып чоруттар. Дөрт чыл дургузунда ыңчаар чурттап чачыга берген. Школаже бар чыда-ла, дүүн өөрөңгөн чүүлүн эргилдир сактып, башкы айтыра бээрке, канчаар харылаарын беданып, бодун шүгүдүңгөн чорур.

— Эш Кароля, харылаңар.
Кыска, тода хары башкынын сөткилин хандырар. Оон чаз өөрү, ийи дугар коллектив—кежээки школаның онгу классчылары база-ла эминче чоргаарал-биле мөңдөр.

— «Беш» демдети салдым, Анатолий Янович.

Школадан басып үнүптерге, дыка-ла орай апарган болур. Ынчалза-даа Анатолий Янович доран-на удуп чыдып албас. Чап-чаа өөрөңгөн чүүлдерин бедап, номнарын ашыкылап көрүп, кайда билдинмей турарын сактып алыр. Чүе дие даартазында ону натаптары белең ышкыш сагындырар. Анатолий Янович ыңчаар чачыгып калган.

Кароляк канча-даа мунгаргай бооп көстүп нөргөз. Ажылга-даа, амыдыралыңа-даа, эш-өөрүңүн арасыңа-даа ол үргүлчү хөгжүл чурттап чорур. Оон өөрү база шаң-ла ыңдыг оман-майнайдыг, эресидим, тура-соруктур кижилер. Ычанга олар геологтарынч ынак ырызын бп-ла ынадындар бадыра берген чорурлар.

Орук ыраң-даа бол,
Берт-даа бол,
Ону нагба, дедир эгбе,
Нагба, геолог,
Эгбе, геолог,
Хаттын, хүннүн хазы сен.

— Кайгамчык кижилер-биле кайы ажалдап турар мен. Оларнын чачы, аныкчы, чурталгазы мен сонук кирип турар. Ычанга олар ажалдарымга, чурттарымга, чик-тир ийи!—деп, Анатолий Янович чугаалаан.

Ол сөстөрүн чуртталга боду-ла бадыктап турар.

А. АЛЫМ-ООЛ.

Кызылдың аныяктары дыш-таныр хүндө катокта.

Фото В. Красиковтуу.

Редактор Н. Н. КУДАНИ.

КИНО

НОВАРЬ 23-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Она комиссиянын ажалдакчызы» 9.30, 11.30, «Силерин ам кым дээрл», 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мухтар, менче!» 11.15, «Толанчы» (1-ти, 2-ти сериялары 3, 6, 9 шактарда).

«НИСЕЙ»: «Неваның аялгалары» 2.40, «Олар эртип албас» 4.40, 6.40, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Бистин адааыста мунуу полюс» 11, 3, 5. Нюрнберге суаташкын» (1-ти, 2-ти сериялары) 7 шактарда.

РЕСПУБЛИКАНЫН ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

В. ЛАВРЕНТЬЕВТИНГА

НОВАРЬ 27, 29 хүннөринде

«Аданны хүндүлө»

деп 3 көжөге, 6 көргүзүлгү шийи болур.
Шийи кежээкини 7 шакта эгелээр.
Коллективтиг чачыларын хүлээп ал турар.

Колхозтар баштаар черлеринге, хемаатыларга

Малды эки-тура-биле нагдаларынын керээлдерин чарыңар!
Аарыгын азы ооз-ондактыг таварылаңын түнелгиле өлгө малдын өртөн Курстрахование чери страхования керээлдерин эзу-гаар эгилеп төлээр.

Чалгы малды, кийыстыг бода малды, хөй, өшкүт болгон хаваннарын камгаладынар.

Страхование керээлдерин чарары-биле Курстрахование ин-спекциясына келиер.

Хамаатылар страхования агенттеринге барып болур.

КУРСТРАХОВАНИЕ ЭРГЕЛИ.

ЭРГИМ НОМЧУНЧУЛАР!

Солуннары болгон журналдарын 1966 чылдын бирги номеринде эгелеп алыр төлөөдө. оларын ам-даа чачыдып ал болур силер. Бирги номерден эгелеп алырын күлээр болуларга, 1965 чылдын ноябрь 25-ке чедир солуннары болгон журналдарын бижидип алынар.

Чачыдып алырынга далажыңар.

СОЮЗПЕЧАТЬ.

Республиканын ном салгыларында К. М. Мендугенин «ТАЙГАНЫҢ ЗЗЗИ» деп ному кирген. Ному салып ал, номчурунче номчулурларын чалап тур.

НОМ САДАРЫНЫН КИЛДИЗИ.

Парлалга чагылдазы
АРТКАН ҮЕНИ АЖЫГЛААР

СЭКП ТК-нын март, сентябрь Пленумнарын шитипилеринде ажалышчилерин ортузунга политмассалыг ажалдарын күштелдеринге парлалганын ужуу-дузун оозатал айткан. 1966 чылдын солунуна, журналдарына чачылган Тес-Хем районун ажал-агый, бугуруле, ал-бая организация черлеринде бо чымын организастыг чоруттуган.

Бо хүнөрдө районда 552 төл солуннар, 1061 журналдар, 952 республика солуннары чачылтылган. Районун муң чурттакчыларына онааштыр 429 солун, журнал онааштыр турар. Самагалдай суурда муң кижиге онааштыр 660. Шуурмакта—467 солуннар, журналдар чачылтылган. Келер чылдын парлалгазына чачылга район эмгелгиле, мал эмгелгиле, «Сельхозтехника» салбырында, Самагалдай ортукма школасында организастыг чоруп турар. Ол организастыгында чачылган чорудуп турар эштер Агармаа Кичиш, Горбунов, Урбаев, Гала Койбүр олар боттарынын организастыгында 100—130 экземпляр солуннар, журналдарын чачтыкылаан.

Районда чачылга инитизи-биле организастыг эгелезе-даа, чачылга чам-

дык ажал-агыйларда, албан организастыг черлеринде чепсес чоруттуган. Келер чылдын чачылгазы «Тес-Хем» совхозтун Берт-Дар салбырында, «Чодураа» колхозта, райпода, мун ажал-агый черинде эч чепсес чоруп турар. «Тес-Хем» совхозта муң кижиге онааштыр чүлө 358, «Чодураа» колхозта—291 экземпляр солуннар, журналдар чачылтылган. Ол ажал-агыйларда парткомнар секретарылары М. Сарыглар, Д. Буян олар парлалга тарадыр таланты-биле чогуур хемчег-биле ону тайылбырлап болур. Тес-Хем мун ажал-агый черинде бо хүнөрдө 9, райпода 31 экземпляр солуннар, журналдар чачылтылган мырмач чөгөңгө.

Сөөлүг он конуктук иштинде «Чодураа» колхозта, «Тес-Хем» совхозта чачылга чоруттууаанында 4—4 экземпляр солуннар немешек, «Шың», «Известия», «Сельская жизнь» солуннарын, «Агитатор», «Политическое самовоспитание», «Советы депутатов трудящихся» деп журналдарын саны конуктук эвеш. Парлалга чачылгазын организастыг чорутарына

чамдык бергелээшкенин солуннар таралыгынын чепсес тургустунган база чедирп турар. Моон кол чылдагыны «Союзпечать» рай-агентство черинин, почталыкчыларын харысалга чотундан болуп турар. Эркен чылын райагентство чери (мунда турган начальниги Э. Чооду) солуннарга, журналдарга чачылган кичиникчыллар, чедирп бээринин карточкаларын шын эвеш тургуска-нындаан дык хей кижилер чачыккан солуннарын, журналдарын чечке албай турар. Ол ышкыш республика-нын харылаа эргелер райондары солуннар чорударга улуу чачыгы-ларын кылып, чамдык хүнөрдө хей му, чамдык хүнөрдө эвешти чорудуп турар.

Парлалга чачылгазында бар чепсестерин дариш кылалды, өг-бүлө бүрүзү чачылгалыг болуун дээр, парлалга чачылгазын чон ортузунда кал-баа-биле организастары партия организастыгынын сонгаарлаткынас сорулгазы болур.

С. ОМЗААР.
СЭКП райкомунун пропаганда болгон агитация килдизинин эргелекчизи.

Мурнакчыларнын кежээзи

Улут-Хем районун Шаган-Арыг хоорайнын клубунга районун колхозтарынын болгон совхозтарынын мурнакчыларынын «дүжүт байырады» деп кежээзин чокта чаз организастап эрттирген. Ааа районун колхозтарынын база совхозтарынын оон мурнакчы комбайнерлери, саанчылар, хаан ажаакчызы, хойчулары болгон ажал-агыйларын ууртуктулары киришкен.

«Х Улут турал» колхозтун комбайнери эш А. Тас-оол 18 ажал хүнөринде СК-3 деп комбайн-биле 768 га тараанын, «УТКА-нын 25 чылы» совхозтун комбайнерлери эштер — Д. Дончик, М. Даржан-оол, В. Кара-Хуна олар ажал алымыкын үзүлдө 412—869 га тараанын. «Найрал» совхозта эштер Х. Донов, М. Бүрбү, Жаанов аттыг колхозта эш Кара-оол олар 703—830 га тарааны кестиргилээр. Районда 34 хойчулар турган алдымыктын планын ажыр күстөшпашан, 120 хураган-нар-биле шаянаткан.

СЭКП-нин XIII съездинде хуш-ажалчы чедилешчилердиг ужуражы дээр, улам-на күженишкенин ажалдарынч районун мурнакчыларын эш Харченко кыйгырган. Эе кежээге районун кайы ажал-агыйнын мурнакчыларын шанаан.

«Х Улут турал» колхозтун комбайнери А. Тас-оол, «УТКА-нын 25 чылы» совхозтун хойчуу К. Шивит-оол оларын радиоприминтер-биле шанаан. Саанчылар Р. Бай-оол, Т. Пирюмаа, хаан ажаакчызы Кирлово, комбайнерлер Н. Кара-оол, П. Даржай болгон эскелерин-даа шанагылаан.

Кежээкин түнелгиле районун кайы ажал-агый эргелеринч на-чалгыны М. Ирма мурнакчыларга байыр чедиреш, бүгү планын онаалгаларын ажыр күстөшкөн баян-колхоздарнын рапорттун номчаан.

Я. ДОЖУ.

Куш-культура—

организамин калкышкыларын болгон быжылаарынын күчүлүг аргаш.

Мага-боттук аваңгыры болгон күмү үргүлчүлүг белеткели-биле чедип алдынып турар.

Куш-культура болза, өкпе аарыларын чачытайын, чөм туудурушкунун өкижидип, нерв системаны болгон шыңган эштерин быжыгалап турар. Куш-культура кижиге энергияны, сергек болгон амыралчык өөрүшкүнү немеп берип, он ажалга арга мергезжин болгон шыла-мыккай чоруп бедип, база кичиник элекке кырыр чоруп болурубазына магадылап турар.

Лыжа спорту — культуруг лыштанылга болгон хөгөлөшкөн болур.

Лыжалар — дайыннын чөпсө.

Лыжа спортунун техникасы-биле чепсегениңер!

КАДЫК МАГА-БОТТА — КАДЫК ОМАКШЫЛ!

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫНЫН БАЖЫНЫ.

ШЫН

Чылда — 6 рубль,
6 айла — 3 рубль,
Үт айла — 1 рубль 50 көпеек.

Чачылгалы харылдаанын котторалары, салбырлары, бугурулгелер, организацияларда, колхозтарда, совхозтарда хей-инити төлөөлөкчилер хүлээп алыр.

Номчукчулар! Бистин солунувусту чачыдып алырынче далажыңар!

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Кызыл, Шетинкив — Бравченко кудумчуу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларынын 35-24, 25-38, харысалгалыг секретарынын 23-35, партия килдизинин 23—54 амырал агитация болгон пропаганда база кезе ажал-агый килдизинин 37-13, үлөтүр килдизинин 22-64, чачаа ажалчы болгон кезе корреспонденттер база совет тургузуп болгон амырал килдизинин 21-27, иштин информация килдизинин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корректорларын 21-47, 27-41, Солун келбей барганда 32-75 телефончо алагар.

Тыза АССР-нин Министрлер Чөвүлелин чамына изоралга эргелелин типографиязы.

ТС—00916.